

Vides veselības sociālekonomiskie faktori Rīgas daudzdzīvokļu namu kvartālos

Mārtiņš Menniks

Latvijas Universitāte, Ģeogrāfijas un zemes zinātņu fakultāte

Ievads. Vērtējot vides veselības stāvokli Rīgas daudzdzīvokļu namu kvartālos, ir jāsecina, ka to šī brīža stāvoklis ir ārkārtīgi slikts gan vides, gan pilsētvides kvalitātes ziņā. Iedziļinoties situācijas būtībā, var definēt, ka tas ir tamdēļ, ka, realizējot klimata pārmaiņu, energoefektivitātes, pilsētvides projektu un citus investīcijas pasākumus šajās teritorijās, kā pamats tika ņemti tikai finanšu un ekonomiskie rādītāji, kas, ņemot vērā šī brīža vides un infrastruktūras kvalitātes zemo līmeni, ir negatīvi. Par to liecina zemais investīciju līmenis daudzdzīvokļu namu kvartālos.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Analizējot Rīgas daudzdzīvokļu namu kvartālu vides kvalitātes aspektus, definēt galvenos sociālekonomiskos faktorus, kas būtu jāņem vērā, uzsākot revitalizēt daudzdzīvokļu namu kvartālus. Pētījuma gaitā autors ir izvērtējis sociālekonomisko faktorus, gan veicot plašu literatūras apskatu, gan arī pētot praktiskus piemērus Juglas apkaimē.

Diskusija. Pilsētvides pārmaiņas, kas notiek pēdējos 20–30 gadus lielos dzīvojamajos kvartālos gan kapitālistiskajās, gan postsociālistiskajās valstīs, ir radījušas ne tikai būtiskas sociālekonomiskas izmaiņas, kas šobrīd ietekmē šo kvartālu tālāko attīstību [Trumbull, 2014].

Ņemot vērā pārmaiņu gaitu, kā arī specifiskās sabiedrības vēlmes, ir jāsaprot, ka šobrīd, lai realizētu jebkādas investīciju un sociālos projektus daudzdzīvokļu namu rajonos, tie ir jādefinē un jārealizē kā komplekss pilsētvides attīstības instruments. Viens no pamatrādītājiem ir katra projekta sociālekonomiskā jeb, kā to ir definējis Adams, ilgtspējas vērtība [Adams, 2006].

Līdz šim veiktie pētījumi un analīzes liecina, ka pārmaiņu procesi šādos daudzdzīvokļu namu kvartālos daudzos gadījumos ir izraisījuši situāciju, kad vairāki iedzīvotāju slāņi savu dzīvesvietu izvēlas pēc apkārtnes vides veselības jeb kvalitātes (piesārņojuma, infrastruktūras pieejamības, trokšņu līmeņa u. c.), bet tie, kas šādas pārmaiņas nevar atļauties, vēlas konkrētus uzlabojumus apkārtnē pilsētvidē, kas ir saskaņā ar katra indivīda sociālo stāvokli [Adams, 2006].

Turklāt ir jāņem vērā, ka šobrīd liela daļa postsociālistisko valstu lielās pilsētas notiek iedzīvotāju skaita samazināšanās, kas rada papildu negatīvus faktorus šo daudzdzīvokļu namu kvartālu degradācijai, savukārt tas tos padara nekonkurētspējīgus ar piepilsētu piedāvāto vides kvalitāti un jauniem daudzdzīvokļu ēku projektiem, kas, orientējoties uz maksātspējīgāko iedzīvotāju slāni (galvenokārt no vecajiem dzīvojamajiem kvartāliem), spēj nodrošināt arī atbilstošu vides kvalitāti [Muliolytė, 2013].

Vairāki ekonomisko un sociālo jautājumu pētnieki ir noteikuši, ka viens no variantiem šādu pārmaiņu procesa mazināšanai ir konkrēta publiskā sektora intervence, kas nodrošinātu iespēju palielināt konkrētās vietas konkurētspēju.

Kā viens no instrumentiem ir vides veselības sociāli ekonomiskās vērtību noteikšana. Uz tā pamata būtu iespējams realizēt publiskus projektus vietās, kur īpašumtiesības ir dalītas vai tajā ir liels privātīpašumu un sabiedrības ieinteresētības īpatsvars [Wiest, 2011].

Pētījuma sākotnējā posmā autors izmantoja projektā BREEAM definētos sociālekonomiskos daudzdzīvokļu namu kvartālu novērtēšanas faktoros: klimata pārmaiņu ietekmi, energoefektivitāti; sabiedrību; dzīves vides kvalitāti; dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību; transportu un sasniedzamību; resursu izmantošanu; uzņēmējdarbību un vietējo ekonomiku. Tos, ņemot vērā jaunākās sociālekonomisko faktoru un ilgtspējas tendences, papildina ar kultūrvides kvalitātes vērtējumu.

Šajā pētījumā autors galveno uzvaru liek uz pārmaiņām sabiedrībā, kā arī klimata pārmaiņu ietekmi, energoefektivitāti, dabas aizsardzību un bioloģisko daudzveidību.

Šāda izvēle ir skaidrojama ar specifiskajiem Rīgas daudzdzīvokļu namu kvartālu rādītājiem. Piemēram, analizējot www.apkaimes.lv datus un saņemto informāciju no Rīgas Domes Pilsētas attīstības departamenta, var secināt, ka Juglas apkaimē un visā Rīgā ir būtiski novecošanās draudi, kas ir jāņem vērā, realizējot jebkuru projektu, bet daudzdzīvokļu namu kvartālu infrastruktūras tehniskā kvalitāte ir tādā stāvoklī, ka, nosakot aspektus par to atjaunošanas nepieciešamību, ir jāņem vērā tās šī brīža un potenciālā ietekme uz klimata pārmaiņām, ietekme uz sabiedrības dzīves (ieskaitot sabiedrības veselību) un apkārtnes vides kvalitāti, kā arī reālie riski zaudēt attiecīgo infrastruktūru, tā radot tiešus zaudējumus tās īpašniekiem.